

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Joannis Bonae, Eminentissimi S. R. E. Titulo S. Bernardi
Ad Thermas Cardinalis Presbyteri Opera Quotquot
hactenùs separatim edita fuerê Omnia**

Bona, Giovanni

Antverpiae, 1677

Cap. XV. De prisco usu Orationis Dominicae in sacrificio. Gregorii Magni
hac de re sententia expenditur. Ipsius orationis praefationes. Olim
interdicta Catechumenis. Brevis ejus expositio. Addita ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-10805

quo accepto, ipse videlicet Vicemagister cho-
ri, distribuat acinos uvarum omnibus de con-
ventu in choro existentibus, & omnibus aliis
laicis in Ecclesia. Hæc nimirum majorum no-
strorum religio fuit, ut omnes sacre & ecclesia-
sticæ functiones, sacramentorum administratio-
nes, & quæcunque benedictiones intra Missæ
solemnia peragerentur; omnium enim, ut
diximus supra Lib. I. Cap. III. ultima perfectio
& consummatio Eucharistia est, à qua vim e-
nergeticam & sanctitatem accipiunt. Sive fœ-
dus sancendum foret, sive incunda concordia,
sive aliquid Deo offerendum, sive hæretici ex-
communicandi; sive Sanctorum natalitia, alia-
que Festivitates denuncianda, sive indicenda
jejunia & Litanæ, sive reconciliandi prænitentes,
sive imponenda manus super iniandos, sive
Episcopi consecrandi, sive Reges inungendi,
sive chrisma conficiendum; hæc & alia ejusdem
generis ab Eucharistia auspiciari solebant, nec
quidquam sine sacrificio rectè institui existima-
bant. Sed tepescente successu temporis fervore,
multa ex his, ne Missa prolixior evaderet, ab
ea paulatim sejuncta sunt; adeo ut etiam ipsa
communio post Missam differatur, non sine ma-
gna rituum ecclesiasticorum perturbatione; quia
orationes, quæ post communionem à Sacerdote
dicuntur, pro ipsis communicantibus sunt. Porro
Ecclesia finem canoni imponit hac oratione, *Per
quem hæc omnia Domine semper bona creas*, qua ve-
luti epitogo, supremam Christi excellentiam stri-
ctim commendat, quia per ipsum, & cum ipso, &
in ipso est Deo Patri omnipotenti in unitate Spiritus
sancti omnis honor & gloria. Primam hujus par-
tem putant nonnulli apud Cyprianum reperiri,
serm. de cæna Domini; sed dudum observantur
Eruditi, tractatum illum, qui de operibus Christi
cardinalibus inscribitur, perperam tribui Cypria-
no, cum sit Arnoldi Abbatis Bonævallis.

CAPUT XV.

De prisco usu Orationis Dominicæ in sacrifi-
cio. Gregorii Magni hæc de re sententia
expenditur. *Ipsius orationis præfationes.*
Olim interdicha Catechumenis. Brevis
ejus expostio. Addita oratio Libera nos,
qua Embolismus nuncupatur. Hostiam
frangi, & particulam in calicem mitti,
*mos est omnium Ecclesiarum. Horum ri-
tuum antiquitas.*

I. Dignum & conveniens fuit post actionem
sanctissimam sacrificii, orationem recita-
ri quam Christus docuit, ut ejus acerbissimæ
passionis præmissa commemoratione, fidelium
pétitiones facilius à Deo Patre exaudiri merean-
tur. Errant autem, qui putant hoc à Gregorio
Magno statutum fuisse; veterem quippè & A-
postolicam consuetudinem esse, ipsemet Grego-
rius testatur lib. 7. ep. 64. dicens, „Orationem
„Dominicam idcirco mox post precem dici-
„mus, quia mos Apostolorum fuit, ut ad ipsam
„solummodo orationem oblationis hostiam
„consecrarent. Quæ verba, quæ ratione intelli-
„genda sint, supra explicavimus Lib. I. Cap. V.
„§. 3. Deinde illa diètio exceptiva, *solummodo*,
aut irrepit in textum Gregorii, aut ad alias ora-
tiones restringenda est, quæ consecrationem an-
tecedunt & subsequuntur. Nam verba, quibus
Christus hoc sacrificium instituit, Apostoli pro-
culdubio recitabant non omiſsa memoriâ passio-
nis ejus, sicut ille præcepit, *Hoc facite in meam*
commemorationem. Hieronymus etiam ait lib. 3.
adv. Pelagianos, Apostolos quotidie orationem
Dominicam solitos dicere in sacrificio, sed non
addit solam. De prisco autem ipsius usu in Missæ
celebratione testimonium perhibent, tum omnes
Liturgiæ, tum sancti Patres Gregorio antiquio-
res. Optatus Milevitanus lib. 2. *Inter vicina mo-
menta, dum manus imponitis & delicta donatis,*
mox ad altare conversi, dominicam orationem præ-
termittite non potestis. Quia nimirum absolutio
Pœnitentium, de qua loquitur, fieri solebat ante
orationem Dominicam & communionem. Au-
gustinus epist. 59. ad Paulinum, explicans de sa-
cificio Missæ obsecrationes & orationes, quas
Apostolus commendat 1. ad Timoth. c. 2. oratio-
nes tunc fieri dicit, dum id, quod est in Domini-
ca mensa, benedicatur & sanctificatur, & ad distri-
buendum comminuitur: *quam totam petitionem,*
inquit, *serè omnis Ecclesia dominicâ oratione con-*
cludit. Idem hom. 42. inter 50. *In Ecclesia ad al-*
tare Dei quotidie dicitur oratio dominica, & au-
diunt illam fideles. Cyrillus Hierosolymitanus ca-
tech. myrtag. 5. *Post hæc, inquit, nempe post com-*
memorationem fidelium defunctorum, dicimus
orationem illam, quam Salvator suis discipulis tra-
didit. Cæsarius Arelatenſis hom. 12. quæ est de
sacrificio Missæ, ait, *Quando oratio dominica dici-*
tur, quis est, qui humiliter aut veraciter clamet, Di-
mitte nobis debita nostra? Eiusdem meminit
Ambrosius lib. 6. de Sacram. cap. ult. illique ad-
dita ait hæc verba, quibus caret hodiernus ritus:
„Audi

„ Audi quid dicat sacerdos. Per Dominum no-
 „ strum Jesum Christum, in quo tibi est, cum
 „ quo tibi est honor, laus, gloria, magnificen-
 „ tia, potestas, cum Spiritu sancto à sæculis, &
 „ nunc & semper & in omnia sæcula sæculorum.
 Quod si usus universæ Ecclesiæ à temporibus A-
 postolorum fuit, hanc orationem in singulis Mis-
 sis recitare, nescio cur Gregorius in præcitata e-
 pistola dicat, inconueniens sibi visum eam omit-
 tere, ac si suo tempore in usu non esset: nec vi-
 deo, cur hac de causa à quibusdam reprehensus
 fuerit, ac si novos & græcicos ritus introdu-
 xisset. An fortè in quotidianis Missis omiteba-
 tur, ipse autem pristinum morem restituit? Sanè
 hunc ab usum in Ecclesiis Hispaniarum invaluisse,
 eodem sæculo, quo Gregorius decessit, con-
 ciliium IV. Toletanum nos docet c. 9. *Nomulli,*
inquit, sacerdotum in Hispaniis reperiuntur, qui do-
minicam orationem, quam Saluator noster docuit &
præcepit, non quotidie, sed tantum die Dominica di-
cunt. Id autem vetat deinceps fieri, & singulis
 diebus dici constituit, eum verd, qui præterierit,
 ordinis sui honore multari iubet. Verùm si at-
 tentius verba Gregorii considerentur, & cum
 iis conferantur, quæ de illo Joannes Diaconus
 scribit *vita ejus lib. 2. cap. 20.* nihil aliud à Gre-
 gorio statutum fuisse constat, nisi ut loco congruo
 recitaretur. *Orationem dominicam,* ait Joannes,
mox post Canonem super hostiam censuit recitari.
 Notat autem Gregorius in eadem epistola, apud
 Græcos ab omni populo, apud nos à solo sacer-
 dote dici, qui mos etiam hodie in utraque Ec-
 clesia græca & latina perseverat. Præmittitur
 item ab omnibus brevis Præfatio, quâ sacerdos
 se indignum & degenerem Dei filium agnoscens,
 protestatur se non audere Deum patrem compellere,
 nisi Christus monitis & præceptis fiduciam
 præbere dignatus esset. *Dignos nos redde Domine,*
ajunt Græci, qui cum fiducia absque condem-
natione ausimus invocare te Deum patrem caelestem,
& dicere: Pater noster. Maronitæ hæc formulâ
 utuntur. „ *Aperi Domine Deus ora nostra*
 „ *& labia nostra, sanctifica corpora nostra*
 „ *atque animas omnium nostrum, & purifica*
 „ *intellectus ac mentes nostras, adeo ut supplici-*
 „ *ter clamemus ad te Deus Pater misericordia-*
 „ *rum, atque oremus & dicamus: Pater noster,*
 „ *&c.* Mozarabes diversas habent formulas in
 singulis Missis, ut in die Natalis Domini.
 „ *Quod via, ut sequeremur, ostendit, quod vi-*
 „ *ta, ut loqueremur, docuit: quod veritas, ut*
 „ *teneremus, instituit; tibi summe Pater cum*

„ *tremore cordis proclamamus è terris, Pater*
 „ *noſter. In die Reſurrectionis. „ Chriſte Jeſu*
 „ *bone, qui ad Patrem de cruce clamasti, tu nos*
 „ *in hac die, qua ipſe de tumulo ſurrexiſti, ad te*
 „ *clamantes exaudi: quo Reſurrectionis tuæ hi-*
 „ *lariſſime, gaudentium ora repleantur jubilo lau-*
 „ *dis, & corda effectum percipiant exoracionis,*
 „ *cum nunc exoraverint ea quæ præcepisti, cla-*
 „ *mantes atque ita dicentes è terris, Pater noſter,*
 „ *qui es in cœlis. In aſſumptione B. Mariæ. „ Do-*
 „ *mine Jeſu Chriſte, qui ſic Virginem matrem*
 „ *honorificasti, quouſque Aſſumptionis gratia*
 „ *cam coram te exexiſti ſuffragatricem incom-*
 „ *parabilem, indigni quæſumus divinitatis tuæ*
 „ *clementiam, quatenus per obtentum illius Bea-*
 „ *tiſſimæ Genitricis, emundati ab univerſis con-*
 „ *tagiis, audeamus exclamare & dicere è terris;*
 „ *Pater noſter qui es in cœlis. Romana Eccleſia*
 „ *uno ſemper tenore dicit, Præceptis ſalutaribus*
 „ *moniti, & divina inſtitutione formati, audeamus di-*
 „ *cere, Pater noſter. Conveniunt ſemper cum Ro-*
 „ *manis Ambroſiani, excepto die Cœnæ Domini,*
 „ *quo hæc formulâ utuntur. „ Ipſius præceptum*
 „ *eſt Domine quod agimus, in cujus nunc te præ-*
 „ *ſentia poſtulamus. Da ſacrificio authorem*
 „ *ſuum, ut impleatur fides rei in ſublimitate my-*
 „ *ſterii, ut, ſicut veritatem cœleſtis ſacrificii exe-*
 „ *quimur, ſic veritatem dominici corporis &*
 „ *ſanguinis hauriamus, per eundem Chriſtum*
 „ *Dominum noſtrum dicentes, Pater noſter.*
 „ *Diſcrepant etiam aliquantulum in die S. Paſchæ,*
 „ *nam dicunt: Divino magiſterio edocti, & ſalu-*
 „ *taribus monitiſ inſtituti, audeamus dicere, Pater*
 „ *noſter. Hujus autem formulæ antiquitatem in-*
 „ *dicat Hieronymus lib. 3. adv. Pelagianos: ſic*
 „ *docuit Apoſtoloſ ſuos, ut quotidie in corporis*
 „ *illius ſacrificio credentes, audeant loqui, Pater*
 „ *noſter. Ad eandem alludit Chromatius Aquile-*
 „ *ienſis tract. de octo beatitudinibus, Deum nobis*
 „ *indulſiſſe dicens, ut ipſum patrem dicere audea-*
 „ *mus.*

II. Hanc olim orationem recitare ſolis initia-
 tis licitum erat, *Qui enim nondum initiatus eſt,*
 inquit Chryſoſtomus hom. 21. in Matth. *non po-*
teſt patrem appellare Deum. Ideo Competenti-
 bus tradi conſueverat feria 4. poſt Dominicam
 quartam Quadrageſimæ, ut ex Ordine Romano
 conſtat: & in Africa feria 2. majoris hebdo-
 madæ, ut oſtendit Auguſtinus hom. 42. ſuperius
 citata, quam dixit illa die. Tradebatur autem
 brevi & nervoſâ expoſitione adjuncta, quæ
 in Ordine Romano & in antiquis codicibus
 M. SS.

M. SS. extat: neque extra propositum meum erit, aut legenti inutile, eam hic transcribere.

Pater noster qui es in caelis. Hæc libertatis vox est, & plena fiducia. Ergo nobis his moribus est vivendum, ut & filii Dei & fratres Christi esse possimus. Nam patrem suum Dominum, quâ temeritate dicere præsumit, qui ab eius voluntate degenerat? Unde vos dilectissimi dignos exhibete adoptione divinâ: quoniam scriptum est, Quotquot autem crediderunt in eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri.

Sanctificetur nomen tuum. Non quod Deus nostris sanctificetur orationibus, qui semper est sanctus; sed petimus ut nomen eius sanctificetur in nobis, ut, qui in baptismate eius sanctificamur, in eo quod esse cœpimus, perseveremus.

Adveniat regnum tuum. Deus namque noster quando non regnat maximè, cuius regnum est immortale? Sed cum dicimus: Adveniat regnum tuum, regnum petimus advenire à Deo nobis promissum, Christi sanguine & passione quæsitum.

Fiat voluntas tua sicut in caelo & in terra. Id est, in eo fiat voluntas tua, ut, quod tu vis in caelo, hoc nos in terra positi irreprehensibiliter faciamus.

Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Hic spiritalem cibum intelligere debemus. Christus enim panis est noster, qui dixit, Ego sum panis vivus, qui de caelo descendi. Quem quotidianum dicens, ita nos semper immunes præcipit esse peccati, ut digni simus cœlestibus alimentis.

Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Hoc pactum est significans nos non aliter peccatorum posse veniam promereri, nisi prius nos in nos delinquentibus aliis veniam relaxemus, sicut in Evangelio Dominus noster dicit: Nisi dimiseritis peccata hominibus, nec vobis Pater vester dimittet peccata vestra.

Et ne nos inducas in tentationem. Id est, ne nos patiaris induci ab eo, qui nos tentat pravitatis auctore: nam dicit Scriptura, Deus enim tentator malorum est, diabolus verò est tentator, ad quem evincendum Dominus dicit, Vigilate & orate, ne intretis in tentationem.

Sed libera nos à malo. Hoc idèd ait, quia dixit Apostolus, Nescitis quid vobis oporteat orare. Unde Deus omnipotens ita à nobis orandus est, ut, quicquid humana fragilitas cavere non prævaleret, hoc ille propitiis nobis conferre dignetur Jesus Christus Dominus noster. Qui vivit & regnat cum Deo Patre & Spiritu sancto, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

Hactenus antiquus Paraphrastes, qui in petitione 4. subobscurè loquitur de sacramento Eucharistiæ, quod ante baptismum non licebat Catechumenis clarè explicare. Sequutus est autem in hujus petitionis expositione illorum sententiam, qui putant, hic peti panem spiritualem sive Eucharisticum. Et hunc quidem principaliter petimus, secundario autem quicquid pertinet ad vitæ sustentationem Sacerdotes Græci recitata à populo hac oratione dicunt elata voce: *Quia tibi convenit regnum & virtus & gloria Patri & Filio & sancto Spiritui, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.* Quæ exclamatione à Græcis omnes orationes terminantur. Postrema petitio latius extenditur sequenti deprecatione, *libera nos*, quam præsci rituum expositores græca voce Embolismum vocant, latine interpositionem, sive excrescentiam, aut superaugmentum. Ea siquidem magis exprimitur, à quibus malis liberari petamus, à præteritis scilicet, præsentibus, & futuris, intercedente B. Virgine, cum beatis Apostolis Petro & Paulo, atque Andrea, qui primus ad Apostolatam vocatus fuit. Usus erat antiquus hic addere plures sanctos ad arbitrium sacerdotis. Ita Micrologus asserit cap. 13. *Aliorum Sanctorum nomina annumerare non debemus, nisi quos in canone invenimus antiquitus descriptos, excepto post Pater noster in illa oratione Libera nos, ubi juxta ordinem quorumlibet Sanctorum nomina internumerare possumus.* Honorius in Gemma lib. 1. cap. 109. idem testatur. Vetus Missale M. S. Bibliothecæ Vaticanæ Palatinæ num. 483. post hæc verba, atque Andrea, ait: Hic nominat quoque sanctos voluerit. In aliis plerisque M. SS. additos legimus Patronos illius Ecclesiæ, ad quam codex ille pertinebat. Ambrosiani addant Ambrosium. Nonnulli teste Scultingio to. 4. Biblioth. Eccl. P. 1. pag. 74. post hanc orationem, perperam usurpata licentia, sequentem recitant: *Respice Domine Jesu Christe Deus noster de sancto habitaculo tuo, & de sede gloriæ regni tui, & veni ad sanctificandum nos, qui sursum cum Patre sedes, & hic nobiscum invisibiliter ades, & dignare potenti manu tua participes nos facere immaculati corporis tui & pretiosi sanguinis, & per nos omnem populum. Qui vivis.*

III. Orationi *Libera nos* consueta clausula apponitur *Per Dominum nostrum Jesum Christum*, quam dum profert Sacerdos, hostiam frangit ritu antiquissimo, & cum ipsa hujus sacramenti institutione exorto. Christus enim in mystica cœna

D d d d

acceptit

accepit panem, benedixit & fregit, deditque discipulis suis dicens: *Hoc est corpus meum*. Et quia præcepit Apostolis, ut idem in ejus commemorationem facerent, eundem morem & ipsi sequuti sunt, & Ecclesiæ tradiderunt. Ideo in actis ipsorum legimus *cap. 20.* quod die Dominico conveniebant cum Fidelibus ad frangendum panem: ipsique fideles supra *cap. 2.* perseverasse narrantur in communicatione fractionis panis. Non utique panis comminis, sed Eucharistici, de quo ait Apostolus *1. ad Cor. cap. 10.* panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est? Hunc igitur ritum ex Domini traditione accepimus, qui passionem suam mox futuram ea fractione designavit. Ideo Ecclesia, quæ hoc sacrificio incruento eandem passionem quotidie repræsentat, corpus ejus sub specie panis immolatum quotidie frangit, quia quæ sunt in speciebus panis, in Christi corpore dicuntur fieri, quod sub illis reipsa existere non dubitamus. Frangitur autem & dividitur ad divisionem specierum, ipso in se integro permanente & in qualibet particula existente; sicut anima rationalis, ut præclare dixit Augustinus *lib. 6. de Trinit. cap. 6.* *Et in toto corpore tota est, & in qualibet ejus parte tota est.* Aptè id explicat Cæsarius *lib. 3. dialog. Interrog. 169.* *Credimus secundum sermonem divinum id esse corpus dominicum, quod in divina mensa sanctè consecratur, & uniuerso cœtui sacro absque sectione dividitur, & absque defectu participatur.* Hoc sensu Chrysostomus *hom. 24. in 1. ad Corinthios* exponens Pauli verba, *Panis quem frangimus*, ait: „Hoc licet videre fieri in Eucharistia, in cruce autem non item, sed utique ei contrarium, os enim, inquit, ejus non conteretur: Sed quod non est passus in cruce, hoc in oblatione patitur propter te, & patitur frangi, ut omnes impleat. Dividitur enim, ut scitè dixit Cæsarius, sine sectione; frangitur incruenta fractione, eodem modo quo Christus in cœna corpus suum fregit absque scissura & dolore: quod multò magis nunc fit, cum ejus corpus immortale est, nullique passioni obnoxium. Sed hæc obiter dicta sint: nam fusior hujus mysterii explicatio ad Theologos spectat. Hujus fractionis tamquam in Ecclesia semper & ubique à temporibus Apostolorum usitata mentionem faciunt sancti Patres, & alii Ecclesiastici scriptores. Clemens Alexandrinus *lib. 1. Strom.* „Cum Eucharistiam, ut mos est, dividerint, permittunt unicuique ex populo ejus partem sumere. Dionysius *cap. 3. Eccl. Hierarch. §. 13.*

„Pontifex obtesta munera in apertum producit, ipsoformque unitatem in plura dividit. Gregorius Nazianz. *epist. 240. ad Amphilochem.* „O Dei cultor sanctissime, ne cuncteris orare & intercedere pro nobis, quando dicto allicis Verbum Dei: quando incruenta sectione corpus & sanguinem Dominicum secas, vocem adhibens pro gladio. Augustinus *epist. 59. ad Paulinum loquens de pane Eucharistico: Cum benedicatur, inquit, & sanctificatur, & ad quoque distribuendum comminuitur.* Omitto alios innumeros, præsertim recentiores. Liturgiæ quæcumque extant, hanc fractionem præscribunt, ejusque mytheria edisserunt sacrorum rituum expositores Amalarius *lib. 3. cap. 31.* Walfridus *cap. 22. Micrologus cap. 18. & 23.* Ivo Carnotensis *tract. de convenientia vet. & novi sacrificii propè finem.* Hugo à S. Victore *lib. 2. de Eccl. off. c. 39.* Honorius in *Gemma lib. 1. c. 63.* Germanus in expositione Liturgiæ; quibus addi possunt S. Thomas *3. parte, qu. 83. art. 5.* Ernulphus Roffensis *Episcopus epist. 2. tom. 2. Spicilegii, quest. 2. & alii passim.*

IV. Latini dividunt in tres partes, Græci & reliqui orientales in quatuor, Mozarabes in novem. Olim fracta hostiâ, una pars servabatur usque ad finem Missæ, ut ex Sergio Papa refert Gratianus *de consecr. dist. 2. c. 22.* quam pro infirmis reservatam fuisse asserit Micrologus. Ordo quoque Romanus ait, particulam oblatae quam frangit Pontifex, ab eo relinqui super altare. Maronitæ, dum hostiam frangunt; „Credidimus, inquit, & obtulimus, signamus & frangimus Eucharistiam hanc, panem cœlestem, corpus Verbi Dei vivi in calice salutis & gratiarum actionis; signamus in face ardenti, propitianti, & plena mysteriis ab excelso: in nomine Patris vivi in vitam: & Filii Unigeniti & sancti, geniti ab eo, & illi consubstantialis in vitam: & Spiritus sancti principii & finis & sigilli totius quod factum est & fit in cœlo & in terra. Una virtus, una potestas, una voluntas: unus Deus verus, benedictus & excelsus, in quo non est divisio, à quo est vita in sæcula sæculorum. Amen. Græci frangunt statim post elevationem hoc modo. Diaconus stans à dextris sacerdotis ait: *Divide Domine panem sanctum.* Sacerdos vero frangit in quatuor partes dicens: „Frangitur, & dividitur Agnus Dei, Filius Patris, qui frangitur, & non comminuitur: qui semper comeditur & non consumitur: sed eos qui sunt participes sanctificat. Tum accipit partem unam, & in manu

manu tenet, & Diaconus ostendens sacrum calicem dicit, *Imple Domine sanctum calicem.* Ait Sacerdos, *Plenitudo fidei Spiritus sancti.* Et exprimens signum crucis immittit in sanctum calicem. Quid verò per plenitudinem Spiritus sancti Patres Græci hoc loco intelligant, luculenter edisserit Isaacius Habertus *ad partem X. Liturgiæ ordin. observ. 4.* Ritu Ambrosiano post orationem *Per quem hæc omnia,* sacerdos dividit hostiam super calicem dicens, *Corpus tuum frangitur Christe, calix benedicitur.* Tum aliam detrahit particulam dicens, *Sanguis tuus sit semper ad vitam, & ad salvandas animas, Deus nosse.* Mox particulam ponens in calicem ait: *Commixtio consecrati corporis & sanguinis Domini nostri Jesu Christi nobis edentibus & sumentibus proficiat ad vitam & gaudium sempiternum.* Interim chorus concinit Antiphonam, quam vocant Confractorium, statimque sequitur oratio Dominica, & post eam libera nos: deinde, *Pax & communicatio Domini nostri Jesu Christi sit semper vobiscum.* Et Diaconus subdit, *Offerte vobis pacem;* choro respondente *Deo gratias.* Romano more Sacerdos fracta hostia in duas partes æquales; unâque deposita super patena, ex altera parte, quam tenet sinistra manu, aliam particulam decerpit, qua ter signans calicem, dicit, *Pax Domini sit semper vobiscum:* quæ salutatio in Ordine Romano, & in omnibus antiquis Missalibus reperitur. Illam verò particulam mittit in calicem dicens: *Hæc commixtio & consecratio corporis & sanguinis Domini Jesu Christi fiat accipientibus nobis in vitam æternam.* Absentibus quibusdam codicibus vox consecratio, quæ de exteriori quadam consecratione ex corporis & sanguinis mixtionem intelligenda est: quamvis enim nec corpus sine sanguine, nec sanguis sine corpore sit, quia tamen seorsum corpus sub specie panis, & sanguis sub specie vini consecrantur, justis de causis, quas tradunt Missæ expositores, statutum est, ut corpus sanguini misceretur. Extat hæc mixtio in Liturgia Jacobi, & in vetustissimo Ordine Romano, aliisque Missalibus, sed oratio quæ miscendo dicitur, in diversis codicibus aliis verbis concepta est, quæ tamen idem significant, ut ex infra scriptis formulis apparet. In codice Rotaldi apud Menardum: *Hæc sacrosancta commixtio corporis & sanguinis Domini nostri Jesu Christi fiat omnibus sumentibus salutem mentis & corporis, & ad vitam capiendam æternam præparatio salutaris.* In codice Tiliano apud eundem: *Sancti sanguinis commixtio cum sancto corpore Domini nostri Jesu Christi profit omnibus*

sumentibus ad vitam æternam. Apud Micrologum cap. 23. *Fiat commixtio & consecratio corporis & sanguinis Domini nostri Jesu Christi accipientibus nobis in vitam æternam.* Ritu Maronitarum dum sacerdos ponit particulam in calice, dicit: „*Conjuxisti Domine divinitatem tuam, cum humanitate nostra, & humanitatem nostram cum divinitate tua, & vitam tuam cum mortalitate nostra, & mortalitatem nostram cum vita tua. Tu nostrum tulisti nobis tuum, in vitam & salutem animarum nostrarum. Tu gloria in sæcula. Amen.*“

CAPUT XVI.

Benedictiones Episcopales ante communionem, & priscus earum usus. De duplici benedictione in Missa. Olim preces indite post Orationem Dominicam. Mos antiquus denuntiandi festa, jejunia, aliasque functiones post fractionem hostiæ. Ritus dicendi Agnus Dei, quando vel à quo institutus. Orationes ante communionem. Osculum pacis. Quædam obiter de osculo.

I. **O**lim post orationem *Libera nos,* antequam Sacerdos diceret, *Pax Domini sit semper vobiscum,* interponi solebat benedictio, quam Scriptores sacrorum rituum Episcopalem vocant, quia ad solum Episcopum pertinebat. Extant hujusmodi benedictiones in vetustis libris Sacramentorum, & in Romano Pontificali edito sub Leone X. Sunt etiam seorsum M. SS. in codicibus Vaticanis. Constant tribus capitulis seu precationibus, & nonnunquam quatuor, addita conclusionem, ut mox videbimus: singulis autem responderetur *Amen.* Ex recentioribus Pontificalibus expunctæ sunt, earum tamen usus in quibusdam Ecclesiis adhuc vigere testatur Menardus in notis ad librum Sacramentorum Gregorii pag. 30. Earum meminit Ordo Romanus in prima Missæ descriptione his verbis. *Post solutas, ut in his partibus mos est, Pontificales benedictiones, cum dixerit, Pax Domini sit semper vobiscum, mittit in calicem de sancta oblata.* Et in secunda ait idem Ordo: *Episcopo dicent. Per omnia sæcula sæculorum, nempe post libera nos, accipiat Diaconus benedictionalem librum, & conversus ad populum dicat, Humiliate vos ad benedictionem; & clero respondente Deo gratias,*